

A NÉPESSÉG KORÖSSZETÉTELE SOMOGYBAN A XVIII. SZÁZAD KÖZEPÉN

Írta: KOVÁTS ZOLTÁN

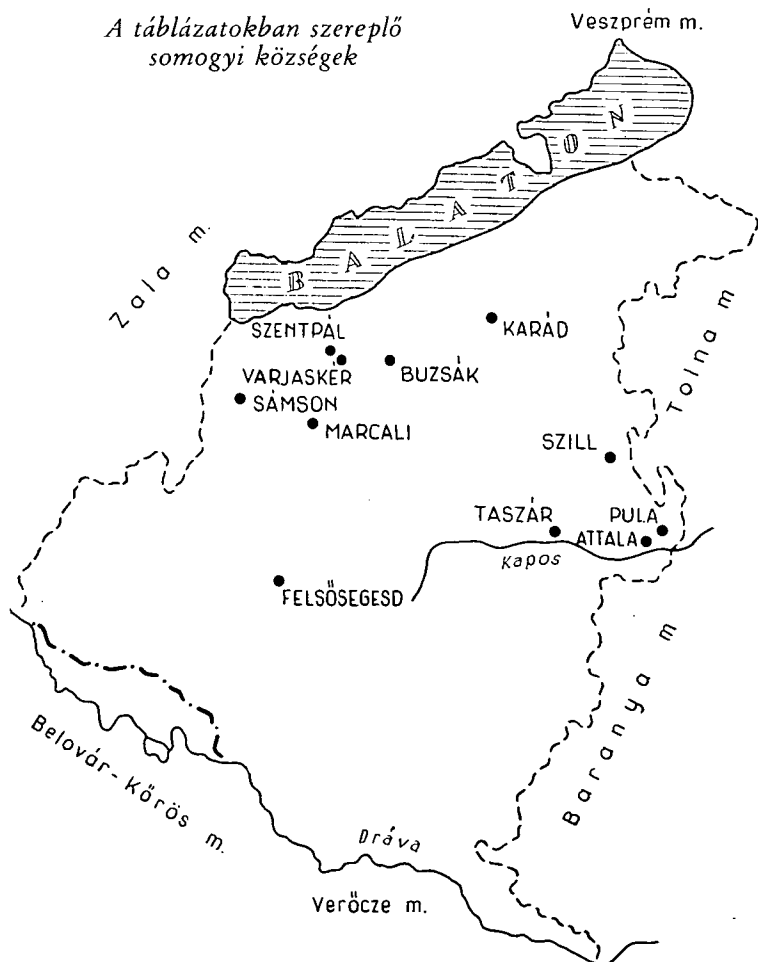
Tanulmányunk szorosan kapcsolódik a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiben (1964) megjelent „Somogy megyei községek népesedési viszonyai 1748-ban” című történeti statisztikai dolgozathoz. Ebben a tanulmányban a népesedési viszonyok vizsgálatának forrása a Veszprémi Püspöki Levéltárban található Canonica Visitatio-k összeírásai voltak. Forráskritikai elemzés után négy somogyi községgel kapcsolatban dolgoztuk fel a családok átlagos lélekszámára, a családokban élő gyermekek számára, a háztartások nagyságára, a jobbágyság rétegződésére stb. nyerhető adatokat. A Canonica Visitatio-k Veszprémben levő általában gondos, részletes összeírási anyaga a XVIII. századi életkori viszonyok vizsgálatát is lehetővé teszi. Az életkori viszonyok XVIII. század közepi helyzetének bemutatása a fő feladatunk, de a forráskritikai elemző munkát is továbbfejlesztettük, s a feldolgozást nem négy, hanem tizenegy község anyagára terjesztettük ki.

Forráskritika

A falvak népének házról házra történő összeírásakor többek között az életkort is feltüntették. Valóban bekerült-e mindenki az összeírásba? Az összeírás anyaga rövid tanulmányozás és összehasonlító munka után is már azt mutatja, hogy nem egyforma gondossággal végezték el a plébánosok a püspök által elrendelt összeírás végrehajtását. Így aztán az igen gazdag és fontos forrásanyagban előfordul, hogy egyes községek népességének csak egy részét vették fel. Ha a XVIII. századi viszonyokról helyes képet akarunk kapni e forrás alapján, ami feltétlen lehetséges, ezt úgy érhetjük el, hogy a való helyzetet legjobban megközelítő, legteljesebb összeírások alapján állítjuk össze statisztikáinkat. Az összeírások kiválasztásának elbírálásakor két forráskritikai módszertani elv került előtérbe. Egyik az, hogy magából a forrásból következtünk a felvétel teljességére; másik az, hogy a községekre vonatkozó össznépességi adatok 1748 előtti és utáni összehasonlításával értékeljük a forrást.

A veszprémi püspökség területén elvégzett összeírások több megyére terjednek ki, e nagy anyagból a Somogy megyei összeírások vizsgálatára került sor. Somogy megye területe a XVIII. század közepén két egyházi kerületre (districtus) oszlott, a kaposvárira és a segesdire. Ezenkívül Szigetvár és környéke a pécsi püspökséghez, néhány Dráva mentén fekvő község a zágrábi püspökséghez tartozott (Babócsa, Bélavár, Berzence, Csurgó, Vízvár stb.). — 1748-ban a kaposvári districtushoz 17 plébánia, a segesdihez 16 plébánia tartozott [1]. A plébániák területén elvégzett összeírások forrásanyagának tanul-

mányozása már önmagában is feltárt bizonyos történeti statisztikai szempontból fennforgó hiányosságokat egyes plébániák esetében. Általában a protestánsok összeírását is elvégzik, de itt vagy csak a felnőtteket, vagy csak a 14 évnél idősebbeket, vagy csak a 6–7 évnél idősebbeket találjuk. Az összehasonlítás elvét ezzel kapcsolatban párhuzamosan kell alkalmazni, mert ha a későbbi választási megoszlásra vonatkozó adatok tetemesen nagyobb protestáns népességet tüntetnek fel a községben, akkor magának a felnőtt népességnek a számbavétele is hiányos lehet. Néhány helyen az is előfordult, hogy a katolikus népességnél is a fiatalabb nemzedék összeírása hiányosnak látszott, de ez általában a filiákban mutatkozott. A plébánia székhelyén végzett összeírások mindig gazdagabbak, a legteljesebb felvételeket ezeken a helyeken találjuk. A filiákkal, de különösen a protestánsok összeírásával kapcsolatos hiányosságok a körülményekből adódtak és természetesen, hisz a katolikus egyházi hatóságok és személyek elsősorban a saját híveiket ismerték, s így ezeknek az összeírása lett pontos. Statisztikai szempontból azonban csak a teljes összeírásokat vehetjük figyelembe.

Az össznépeségi adatok összehasonlításából további fontos következtetéseket lehetett levonni. Mindenekelőtt azt, hogy az összeírások közül melyek azok, amelyek a való helyzetet jól rögzítik, amelyek alapján reális statisztika készíthető. 1748 előtt és után próbáltuk megkeresni a község össznépesességét jól mutató adatokat. 1748 után legmegbízhatóbb támpontunk az 1784/85. évi népszámlálás községi adatai [2]. A népesség vallási összetételére és számára legkorábbi adataink 1773-ból valók [3]. Ha nem is minden községre olyan megbízhatók, mint az 1784–85. évi népszámlálás, mégis fontos összehasonlítási alapot adnak. 1748 előtről kimondottan a községek össznépesességét mutató forrás még nem került elő. Az 1748. évi Canonica Visitatio-s anyag a legkorábbi. Ha korábról össznépeségi adatunk nincs is, de igen sok urbárium, megyei dicalis összeírás és némiképpen az 1715. és 1720. évi országos összeírás tájékoztat az adózó háztartások számáról. Ezekből, ha helyesen használjuk őket, ha megfelelő forráskritikai elveket veszünk figyelembe, akkor az össznépeség bizonyos határok között meghatározható.

Az eddig felsorakoztatott kritikai elvek alkalmazásával egyelőre 11 olyan somogyi községet sikerült kiválasztani, amelyik azt a reményt nyújtja, hogy itt az összeírás valóban a tényleges helyzetet tükrözi. 11 községből 9 plébánia székhely, 2 filia. (Attala filiája Kapospula, Tótszentpál filiája Varjaskér.) Mind a 11 hely vallásilag egységes, katolikus, csak Taszáron 26 fő „calvinista”. (A 11 község elhelyezkedését a térkép mutatja.)

E 11 községgel kapcsolatban a török uralom megszűnésétől 1720-ig a különböző források a következő adatokat nyújtják a községben levő adózó háztartások számáról.

Hogyan lehet a háztartások számából reálisan, még bizonyos határok között is az össznépeséget meghatározni? Erre egy másik forrás elemzése és a kapott eredmény analogikus felhasználása ad lehetőséget. Ez a forrás az egyházi anyakönyv. Ha a korabeli egyházi anyakönyvekben szereplő kereszteltek szüleinek nevét és a házasságot kötöttek neveit egy bizonyos időszakon belül (pl. 1714–1721) kiírjuk, megkapjuk a községben élő családok minimális számát [14]. Ha van halotti anyakönyv, akkor ennek adatai további segítséget adnak. Somogy megyében 1720 előtről négy egyházi anyakönyv maradt fenn. (Andocs, Csurgó, Kéthely, Nagybajom.) Pontosan elhatárolható volt a be-

Háztartások száma

Község	1695— 1697	1701	1702	1703	1712	1718	1720	1720
	Urb. [4]	Urb.	Megyei	Urb.	Megyei	Megyei	Orsz.	Megyei
Attala [5]	—	—	—	—	—	26	11	20
Buzsák [6]	—	36	54	27	77	99	64	83
Felsősegesd [7]	13	—	—	—	26	19	15	—
(K.) Pula [8]	—	—	6	—	10	9	6	7
Karád [9]	56	—	66	—	74	61	66	91
Marcali [10]	36	29	47	—	92	90	52	115
(S.) Sámson [11]	—	5	11	—	7	15	10	18
(S.) Szentpál [11]	—	22	41	—	33	39	15	41
(S.) Szill [12]	—	—	—	—	3	52	44	51
Taszár [13]	9	5	13	—	14	15	6	13
Varjaskér [11]	—	10	23	—	29	21	8	29

Össznépességi adatok egybevetése

Község	1720 körül	1748		1773[3]	1784/85 [2]	1910 [18]	1960 [18]
Attala	250—300	496	Kat. Prot. Zsidó	568 — 5	698	1207	1042
Buzsák	1200—1300	1235	Kat. Prot. Zsidó	919 — 9	1647	2295	2597
Felsősegesd	300—350	932	Kat. Prot. Zsidó	608 — 13	1094	3649 ^a	4132 ^a
(K.) Pula	130—150	179	Kat. Prot. Zsidó	259 — 3	320	647	656
Karád	1300—1500	1327	Kat. Prot. Zsidó	2042 — 8	1978	3552 ^b	3483 ^b
Marcali	1000—1300	1006	Kat. Prot. Zsidó Ort. k.	1047 — 47 3	1329	6106 ^b	7877 ^b
(S.) Sámson	250—300	316	Kat. Prot. Zsidó	394 — 5	598	1366	1331
(S.) Szentpál*	350—400	407	Kat. Prot. Zsidó	510 — —	731	1693 ^c	1472 ^c
(S.) Szill	700—1000	960	Kat. Prot. Zsidó	737 — 58	1344	2616	1657
Taszár	150—200	223	Kat. Prot. Zsidó	291 18 11	407	788	1546 ^d
Varjaskér	200—250	236	Kat. Prot. Zsidó	360 — 8	457	Somogyszentpálhoz	

* „Tótszentpál”

a Felsősegesd és Alsósegesd együtt

b Külterületi lakott-hely változás történt

c Varjaskérrel együtt

d Új építkezés

jegyzések alapján, kit honnan hoztak keresztelni, ki hova való. Az anyakönyvek névanyagát egybevetve az 1720. évi országos összeírás névanyagával az derül ki, hogy az illető községben minimálisan négyszer (Csurgó és Nagybajom), de Kéthelyen és Andocson hatszor annyi család élt. — 1720-ból megyei dicalis összeírás is fennmaradt, ez már több adózó háztartást vesz fel, de ezekhez az adatokhoz képest is a családok száma két és félszer (Andocs és Kéthely) háromszor (Nagybajom) és négyszer (Csurgó) több, ha az anyakönyvek adatait tekintjük [15]. A somogyi adatok a jobbágyfalvak esetében ezt az összefüggést mutatták, más megyékben lehet az adózó háztartások száma és a községben élő családok száma között más összefüggés is. — Ezeket a tanulságokat figyelembe véve lehet az 1720. évi országos vagy a megyei dicalis összeírásra támaszkodva más községben is hozzávetőlegesen az össznépesség számát meghatározni. Ebben a kérdésben az első alapvetést DÁVID ZOLTÁN tette meg, s az 1720 körüli somogyi elemzés őt igazolta, de itt további kiegészítés vált szükségessé [16]. Az anyakönyvi elemzés azt mutatta, hogy az 1720. évi országos összeírás háztartási adatát öttel kell szorozni, a megyei dicalis összeírását hárommal, ha meg akarjuk kapni a családok valószínű tényleges számát. — Az így megkapott községi családszámot kell a családok átlagos lélekszámával szorozni. A családok átlagos lélekszáma a XVIII. században sem haladhatta meg a 4,5-et, mint ahogy ezt egy korábbi feldolgozásunkban már bemutattuk [17].

Ezzel a módszerrel lehetett kiszámítani az 1720. év körüli népességet.

Az össznépességi adatok egybevetése kétségtelenné teszi, hogy a feldolgozásra kiválasztott 11 község összeírása az egész népességre kiterjedt, s így demográfiai vizsgálatunk reális alapon nyugszik. (L. a táblázatot a 240. oldalon.)

A felhasznált adatok száma. — A nemek aránya

A feldolgozásra került adatok községenkénti, korévenkénti és nemenkénti részletezését a függelékben adjuk. A 11 községben 7317 személyt írtak össze. Ebből 15 az, akinek az életkorát nem tüntetik fel, így az életkori viszonyok vizsgálata 7302 főre terjedt ki. — A megye össznépessége 1748-ban az adóössz-

A népesség nemek szerint

Község	A népesség száma	Férfi	Nő	1000 férfira jutó nő
Attala	496	269	227	844
Buzsák	1235	619	616	992
Felsőseged	932	484	448	926
(K.) Pula	179	88	91	1034
Karád	1327	669	658	985
Marcali	1006	528	478	880
(S.) Sámson	316	169	147	870
(S.) Szentpál	407	209	198	947
(S.) Szill	960	490	470	959
Taszár	223	113	110	973
Varjaskér	236	119	117	983
Összesen:	7317	3757	3560	948

szeírások és a különböző egybevetések alapján 100 000 főre tehető. Ez azt jelenti, hogy körülbelül a megye lakosságának 7–8%-a alapján készültek statisztikai táblázataink, ez kellően reprezentálhatja a megye egészére jellemző viszonyokat.

Általában kisebbmértékű férfi többletet mutat az összeírás. A későbbi népszámlálások adataival összehasonlítva a fejlődési tendencia világosan áll előttünk. 1000 férfira jutó nő 1748-ban csak 948; 1784–85-ben Somogyban 950, országosan 972; ekkor már egyes városokban, Komárom Sopron és Győr megyében nőttöbblet van [19]; 1869. (XII. 31.) évi népszámláláskor országosan kialakul a nőttöbblet, 1000 férfira 1019 nő jut; 1960-ban Somogy az országos átlagot is elhagyta nőttöbbletben, 1000 férfira 1087 nő, míg országosan csak 1072 jut [20].

Ha a nemek arányának problémáját korcsoportonként vizsgáljuk, a népszámlálások adatai azt mutatják, hogy az újszülöttek között bár mindig több a fiú mint a leány, mégis a későbbi korcsoportokban a nagyobb fiúhalandóság következtében nőttöbblet áll elő. Így összegezhető a kérdés a legújabbban megjelent SZABADY EGON által szerkesztett „Bevezetés a demográfiába” című munka alapján, amely a történeti népesedési kutatásban is alapvető tájékoztatásul szolgál [21]. A nemek arányának korcsoportonkénti kérdésében a 11 somogyi községre kiterjedő feldolgozás további kutatásokat igénylő problémákra hívja fel a figyelmet.

Korcsoport	1000 férfira jutó nő	
	1748 (11 község)	1960 [21] (országos)
0— 9 évesek	940	955
10—19 „	966	979
20—29 „	1142	1048
30—39 „	982	1078
40—49 „	772	1122
50—59 „	804	1111
60 évesek és idősebbek	514	1420
	948	1072

A 0–29 évesek korcsoportjaiban hasonló a tendencia mint ma, a születéskor mutató fiútöbblet fokozatosan eltűnik. Problematikus a 20–29 évesek korosztályában feltűnő erőteljes nőttöbblet, ami a többi korosztályban nem fordul elő, sőt újra férfitöbblet áll elő. E problematikus kérdéssel kapcsolatban két feltevést szeretnénk magyarázatul megkockáztatni. 1. 1740–1748 között folyik az osztrák örökösödési háború, a nagyobb mértékű katonai állítás, sorozás a férfiak arányát csökkentheti. 2. A szülőképes korba lépő nők nagyfokú halandósága, a férfiak magas özvegyülési aránya alakíthatja ki a 30 évnél idősebb korosztályokban újra a férfitöbbletet. Egy anyakönyvi feldolgozás névszerű részletekkel, családi rekonstrukciókat elvégző munkája azt mutatta, hogy a szülőképes korba kerülő nőknél erőteljes mortalitás indul el és fokozatosan erősödik. Oka a szüléskor és utána fellépő komplikáció, ami abban az időben elháríthatatlan volt. De a gyakori szülés — összefüggésben a rendkívül magas csecsemő- és gyermekhalandósággal — szintén növelte a nők halandóságát a XVIII. században [22]. A kétféle vizsgálódás így látszik kiegészíteni egymást, mert máskülönben a fiúhalandóság (gyermek) a XVIII. században is

nagyobb mint a leánygyermekeké. Természetesen az adott magyarázat nem végleges, a kérdés nyitott több más demográfiai problémával együtt a népszámlálások előtti időről. Az adatok nagyobb tömegét kell feltárni, több oldalról kell a kérdéseket megközelíteni.

A korakkumuláció kérdése

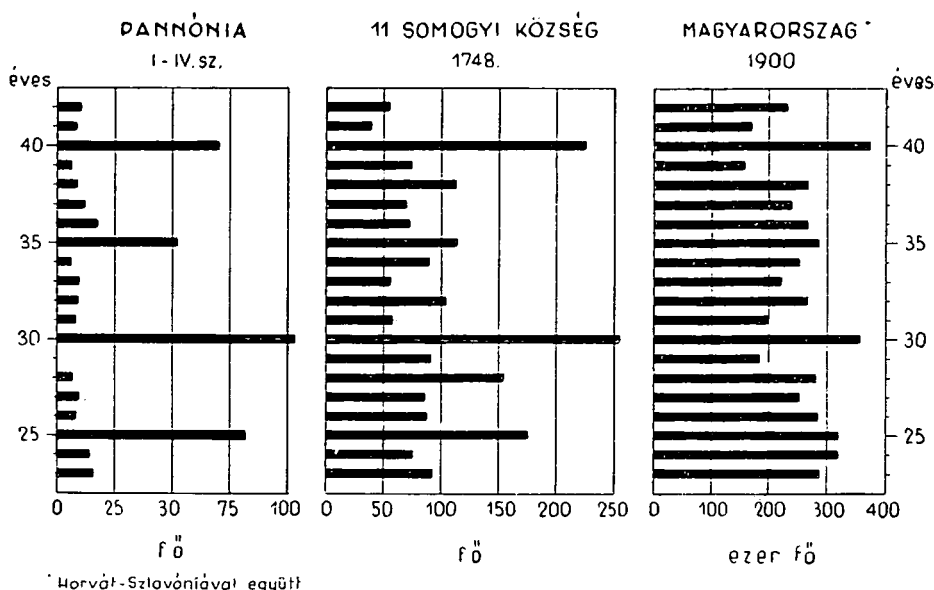
Azt a kérdést már elemeztük, hogy a rendelkezésre álló forrásból hogyan történt annak az anyagnak a kiválasztása, amelyik legbiztosabban ad hű képet a községek össznépszerűségről. További probléma az, hogy az összeíráskor bemondott életkori adatok mennyiben pontosak. Az életkort a mai statisztikai gyakorlatban a születés időpontjának megkérdezéséből számítják ki. Nyilvánvalóan ez igen pontos eredményhez vezet. Ma is vannak azonban országok, ahol az életkor közvetlen megkérdezéséből, az utolsó születésnapon betöltött életkorból állítják össze a statisztikákat (USA, Szovjetunió, más ázsiai, afrikai, amerikai országok). Ez is lehet pontos, ha lelkiismeretesen végzik. Az 1748. évi összeírásnál az utóbbi módszert alkalmazták. Ennél a kérdezési, felvételi módszernél jelentkezik az ún. korakkumuláció problémája. „Az életkorra adott válaszok pontosságát biztosítani nem könnyű dolog. Vannak, akik azt szeretnék, ha fiatalabbaknak vagy idősebbeknek tartanák őket, mások szívesen kikerekítik éveik számát. Ennek következtében a személyek száma egyes életkoroknál akkumulálódik.” [23] Az akkumulációs tendenciák közül a kikerekítést ki tudjuk mutatni esetünkben. A 29 évesek, 31 vagy 32 évesek 30 évesnek mondják magukat, így a 30 évesek korcsoportja aránytalanul megnövekszik. Kisebb mértékben jelentkezik az, hogy az idősebbek életkorukat felfelé kikerekítik. Ez azért nem számottevő, mert az idősebb korúak száma rendkívül alacsony. Visszatérve a kikerekítésből adódó korakkumuláció kérdésére, ez a probléma még az 1900-as magyarországi népszámlálásnál is kimutatható. A „Bevezetés a demográfiába” című átfogó munkában ACSÁDI GYÖRGY közölt szemléletes összehasonlítást ezzel a kérdéssel kapcsolatban [24]. Egymás mellé helyezi az I–IV. századi pannóniai sírfeliratok alapján készített statisztikát, az 1900. és 1960. évi népszámlálások alapján készült kor megoszlást 23-tól 42 éves korig mutató statisztikát. Elkészítve a 11 somogyi község adataiból nyerhető grafikont a következő összehasonlítást kapjuk a legproblematisabb kor évekről. (1. ábra.)

Ábráinkból láthatjuk, hogy a rómaiak idejében az életkort csak leginkább kikerekítve adták meg. XVIII. századi adatainknál is erőteljes még az akkumuláció, de az is kiderül belőle, hogy elsősorban a 30 és 40 évnél kulminál. Az akkumuláció erősségét akkumulációs együtthatóval mérjük. „Ezt a mérőszámot általában 23–62 évek közötti korcsoportokkal kapcsolatban szokták kiszámítani, mégpedig úgy, hogy az ezen korcsoporton belül 0-ra és 5-re végződő életkorúak összegét az egész korcsoport létszámának egyötödéhez viszonyítják. Képletben P_x = az adott korév létszáma, $P_{x; 0:5}$ = a 0-ra és 5-re végződő évek létszáma:” [25]

$$\frac{\sum_{x=25}^{60} P_{x; 0:5}}{\frac{1}{5} \sum_{x=23}^{62} P_x}$$

Az akkumulációs egyútható Pannónia esetében 3,45; 11 község 1748. évi népességére 1,97; 1900. évi népszámláláskor 1,27; 1949. évi népszámláláskor is még 0,97.

Korakkumuláció mértéke

A népesség korösszetétele

Magyarország népességének életkori viszonyait az 1869. évi népszámlálástól ismerjük. Bizonyos általános tájékoztatással szolgált a gyermekek arányára az 1784/85. évi népszámlálás. (A 15 éven aluli gyermekek aránya az össznépesség 37%-ánál többet tesz ki.) [26] Egész országra kiterjedő népszámlálás korábbi nemlétével, csak részletkutatásokkal tudjuk a kérdést megközelíteni. A népesség életkori viszonyainak ismerete más demográfiai jelenségekre is fényt derít, s a kor életviszonyait is tükrözi.

Az 1748. évi összeírásból nyerhető adatokat községenként, korévenként, nemeként felbontva majd összegezve a függelékben találjuk. Az életkor közvetlen megkérdezéséből adódott, hogy egyes koréveknél akkumulálódott a népesség, mint ahogy ezt már kifejtettük. A korosztályok évenkénti arányának bemutatása helyett a valóságos helyzetet jobban kifejező képet kapunk, ha a korosztályokat ötévenkénti korcsoportokba vonjuk össze, így az akkumuláció feloldódik. — A forrás alapján nem volt elhatárolható a 0 és az 1 évesek kategóriája. Nagyon ritka esetben fordult elő olyan bejegyzés, hogy az illető $\frac{1}{2}$ éves, $\frac{1}{4}$ éves stb., általában „1 éves” volt a legfiatalabb kategória. Tehát a mai értelemben vett 0 éveseket is 1 éveseknek vesszük. Tekintve, hogy az ötévenkénti korcsoport összeállítása látszott a legcélravezetőbbnek, így az összeírásban szereplő 1, 2, 3, 4, 5 éveseket a 0–4 évesek kategóriájába, a 6, 7, 8, 9, 10 éveseknek feltüntetetteket az 5–9 évesek kategóriájába vettük, így folytatva

tovább a többi öt éves korcsoportnál is. Mert például 50%-os a valószínűsége annak, hogy akit 10 évesnek vettek fel az összeírásba, az még nem töltötte be a 10. életévét, így a mai statisztikai értelmezésnek megfelelően a 9 évesek kategóriájába kerülne. Az akkori életkori viszonyokról való tájékozódásunkat ez a beosztás szolgálja legjobban. A változás érzékeltetésére közöljük az 1963. évi mikrocenzus alapján kapott százalékos értékeket [27].

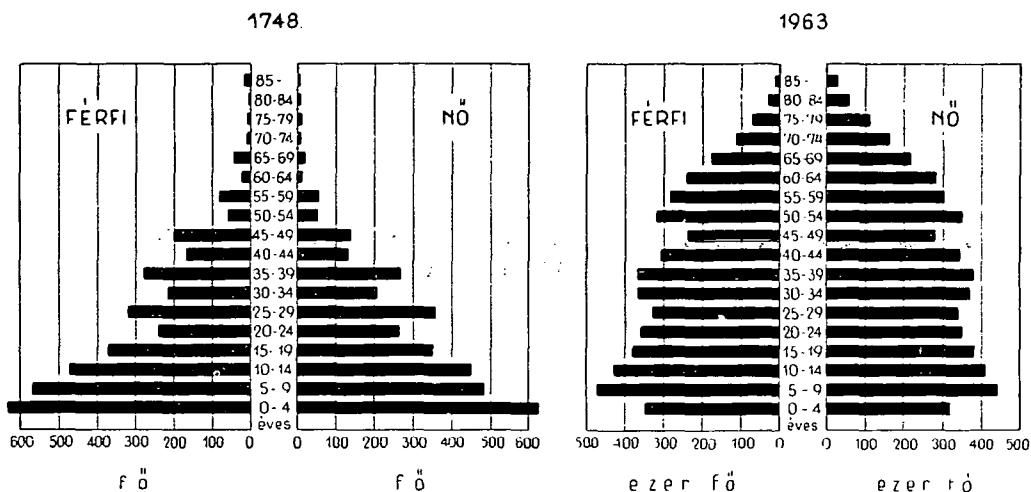
A népesség korcsoportok szerinti százalékos megoszlása

Korcsoport	11 somogyi község	Országos [27]
	1748	1963
0— 4 éves	17,4	6,9
5— 9 „	14,5	9,2
10—14 „	12,8	8,5
15—19 „	10,1	7,5
20—24 „	7,1	7,1
25—29 „	9,5	6,8
30—34 „	5,8	7,3
35—39 „	7,6	7,4
40—44 „	4,3	6,5
45—49 „	4,8	5,2
50—54 „	1,8	6,9
55—59 „	2,0	5,9
60—64 „	0,6	5,2
65—69 „	0,8	4,0
70—74 „	0,3	2,7
75—79 „	0,2	1,8
80—84 „	0,1	0,8
85 éves és idősebb	0,3	0,3
	100,0	100,0

A XVIII. századi korösszetétel két igen jellegzetes vonása tűnik szembe. Az egyik a gyermekkorban levők igen magas aránya, másik az, hogy az 50 évnél idősebbek minimális arányban szerepelnek. Jellegzetesen fiatal korösszetételű népességet mutatnak az adatok, de ennek a „fiatal” összetételnek megvannak a súlyos negatívumai. A 0—4 évesek igen magas aránya után (17,4) gyors iramban következik be az idősebb korcsoportok arányában a csökkenés. Ebből arra lehet következtetni, hogy a mortalitás rendkívül nagymérvű. A fiatal korösszetétel ellenére a népesség csak minimálisan tekinthető szaporodónak. A születések magas számával szemben a magas csecsemő- és gyermekhalandóság, az alacsony átlagos életkor áll. A társadalom vitalitását tükrözik az 1748. évi adatok, azt, hogy az elmaradott gazdasági viszonyokhoz párosuló rossz egészségügyi és rossz életkörülmények között a születések magas számával próbálta fennmaradását biztosítani a társadalom. 1748-hoz képest 1963-ig igen nagy a fejlődés. Láthatjuk ezt a magasabb életkort elérők arányában, de az összehasonlítás megdöbbentően mutatja a mai korösszetétel negatívumát, azt, hogy az öreg korösszetételű viszonyokon belül a népesség fogyása is megindult.

Az abszolút számok alapján, nemek szerinti bontásban „korfán” ábrázolva a két korösszetétel különbségét a következőképpen szemlélhetjük. (2. ábra.)

A korösszetétel változása

A korfa ötévenkénti korcsoportokban mutatta a népesség összetételét. További szemléletes és fontos csoportosítási lehetőség a biológiai alapon történő beosztás. A magyar statisztikai gyakorlatban a következő fő korcsoportokra történő beosztást használják: [28]

Gyermekkor		0—14 éves korúak
Felnőttkor	a) Fiatalabb produktív kor	15—39 „ „
	b) Idősebb produktív kor	40—59 „ „
Öregkor		60—x „ „

Feldolgozásunkkal egy évszázaddal korábbi időszakra nyertünk adatokat, mint ahogy a magyar statisztikai felvételek országosan megindultak volna. Az első statisztikai felvételtől, amely a népesség életkorát is figyelembe vette Magyarországon (1869) állandó az a tendencia, hogy a gyermekkorúak aránya csökkenést mutat. A XVIII. századi adatainkból kiderül, hogy az 1869-es adatok már egy megindult folyamat mutatói. — Az öregkorúakon kívül az idősebb produktív korban levők aránya is alacsony a XVIII. század közepén. A fiatalabb produktív korúak aránya viszonylag a legállandóbb, bár az összeshez képest ez is csökken a legutóbbi évtizedekben.

A produktív népesség a XVIII. században csak az 53%-át tette a népességnek, ma (1963) 60,6%-át, de a XVIII. században az improduktív gyermekkorúak az össznépesség 44,7%-át teszik, ma csak 24,6%-át. Az életkori viszonyok hatalmas, örömdetes változása, hogy az öregkort egyre többen éri el, az öregkorúak aránya a XVIII. századi 2,3%-ról 14,8%-ra emelkedett, de en-

*A népesség fő korcsoportonként és nemenként országos adatokkal
összehasonlítva (%-ban)*

Év	0—14	15—39	40—59	60 éves és idősebb
F é r f i				
11 somogyi község:				
1748	44,6	38,4	14,1	2,9
Országos: [29]				
1930	28,5	42,5	19,3	9,7
1941	26,8	41,4	21,6	10,2
1949	26,2	39,0	24,1	10,7
1960	26,9	37,2	23,2	12,3
1963	26,0	36,9	23,8	13,3

N ő				
11 somogyi község:				
1748	44,9	41,8	11,7	1,6
Országos: [29]				
1930	26,7	42,7	20,7	9,9
1941	25,2	39,9	23,7	11,2
1949	23,6	38,6	25,2	12,6
1960	24,0	36,3	24,5	15,2
1963	23,2	35,4	25,1	16,2

Év	0—14	15—39	40—59	60 éves és idősebb
F é r f i , n ő e g y ü t t				
11 somogyi község:				
1748	44,7	40,1	12,9	2,3
Országos: [30]				
1784/85	37,5-több [26]	—	—	—
1869	36,7	40,2	18,0	5,1
1900	34,9	38,7	18,9	7,5
1930	27,5	42,6	20,1	9,8
1941	26,0	40,6	22,7	10,7
1949	24,9	38,8	24,7	11,6
1960	25,4	36,8	24,0	13,8
1963	24,6	36,1	24,5	14,8

nek az arálynak a növekedését a születések számában beállott nagyarányú csökkenés, így a gyermekek arányának csökkenése is növeli.

A népességnek két nagy korcsoportra történő bontása esetén — 40 évesnél fiatalabb és idősebb korúakra — a 40 évnél fiatalabb korúak arányának állandó csökkenését láthatjuk.

	Év	40 évnél fiatalabb	40 éves és idősebb
11 somogyi község:	1748	84,8 ^o /o	15,2 ^o /o
Országos: [31]			
	1869	76,9 ^o /o	23,1 ^o /o
	1900	73,3 ^o /o	26,7 ^o /o
	1930	70,1 ^o /o	29,9 ^o /o
	1960	62,2 ^o /o	37,8 ^o /o

A korösszetétel egy mutatószámmal történő kifejezésére a mai statisztika az átlagos életkor és a medián életkor középértékeit használja. Ezek már olyan mutatószámok, amelyek az általános tájékoztatást szolgálják, a részletproblémákat nem mutatják.

Az átlagos életkor a népesség adott időpontban élő tagjai (P_x) életkorainak (X) mérlegelt számtani átlaga [32].

$$x = \frac{\sum XP_x}{\sum P_x}$$

A XVIII. századi forrásunk feldolgozása alapján az átlagos életkor 21,7 év. Az átlagos életkor növekedése napjainkig:

11 somogyi község:	1748	21,7 év
Országos: [32]		
	1910	27,2 év
	1920	28,7 „
	1930	29,8 „
	1941	31,6 „
	1949	32,4 „
	1960	33,6 „

A népesség medián életkora a népesség azon tagjának életkora, akinél idősebbek és fiatalabbak egyenlő számban fordulnak elő. A XVIII. század közepén a betöltött 16 évnél alig valamivel több, de a 17 évet nem éri el. Magyarországon 1960-ban a medián életkor több mint 32 év volt [33].

*

Az 1748. évi Canonica Visitacio-k során készített összeírások olyan problémák megvilágításába engedtek betekintést nyújtani, amelyekre — tudomásunk szerint — eddig még nem történt kísérlet. A feltárt adatok és összefüggések általános érvényre csak akkor emelkedhetnek, ha több területről, nagyobb számú adattal nyernek bizonyítást.

A feldolgozás alapadatai

	F é r f i a k														
Életkor:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Község															
Attala	21	14	6	8	9	8	10	7	7	4	5	13	2	9	8
Buzsák	21	17	25	20	19	15	24	22	21	32	12	20	17	21	16
Felsősegesd	8	18	13	21	15	18	10	10	15	14	5	16	9	9	13
(K.) Pula	2	3	3	1	4	4	2	3	2	3	1	3	3	1	1
Karád	16	17	30	37	17	15	25	27	14	16	9	27	12	21	18
Marcali	32	12	11	23	18	16	13	17	10	11	8	13	16	14	19
(S.) Sámson	4	10	3	8	9	7	2	7	6	2	4	2	8	3	4
(S.) Szentpál	5	7	6	4	4	8	7	5	5	6	5	4	2	11	2
(S.) Szill	34	10	11	17	14	14	13	18	12	15	12	14	20	4	9
Taszár	2	3	3	2	3	5	6	4	4	2	1	1	1	1	6
Varjaskér	2	1	1	6	6	6	5	5	4	2	3	4	1	1	6
Összesen:	147	112	112	147	118	116	117	125	100	107	65	117	91	95	102

	N ő k														
Életkor:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Község															
Attala	13	5	7	10	8	7	8	7	9	8	1	5	9	1	8
Buzsák	44	21	19	27	21	21	19	25	11	22	9	18	14	13	22
Felsősegesd	7	21	14	12	10	21	15	13	6	13	4	14	13	10	4
(K.) Pula	3	2	3	1	1	6	3	3	4	3	3	1	4	3	4
Karád	17	21	33	30	26	9	16	19	9	20	16	26	13	21	22
Marcali	27	7	17	18	17	10	8	17	13	12	16	10	11	13	13
(S.) Sámson	7	3	6	3	3	6	3	3	2	8	8	3	3	3	5
(S.) Szentpál	7	5	7	5	7	8	4	6	2	5	3	9	4	7	5
(S.) Szill	22	17	14	14	16	15	11	11	14	9	10	11	12	15	11
Taszár	1	1	2	4	4	2	4	3	3	5	1	6	4	3	4
Varjaskér	7	1	4	3	7	1	7	4	2	2	4	3	1	4	6
Összesen:	155	104	126	127	120	106	98	111	75	107	75	106	88	93	104

F é r f i a k

Életkor:	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Község															
Attala	3	5	10	4	7	2	4	4	—	7	4	5	4	2	7
Buzsák	11	7	8	8	24	6	3	8	7	9	10	3	9	13	38
Felsősegesd	7	7	10	6	6	—	7	4	6	13	5	4	8	11	17
(K.) Pula	3	3	2	—	6	—	2	4	—	2	2	—	—	—	1
Karád	14	22	17	10	14	7	8	4	4	15	3	10	13	2	16
Marcali	16	8	12	5	15	7	5	8	5	14	4	10	8	4	9
(S.) Sámson	6	2	5	3	4	—	4	1	2	4	1	1	—	1	10
(S.) Szentpál	6	6	6	5	4	1	3	6	—	2	3	3	8	2	6
(S.) Szill	5	11	9	6	11	8	12	5	4	10	6	5	12	3	11
Taszár	4	2	2	2	3	1	3	1	1	1	3	1	3	1	4
Varjaskér	3	3	1	—	2	1	—	—	1	3	1	3	6	2	6
Összesen:	78	76	82	49	96	33	51	45	30	80	42	45	71	41	125

N ő k

Életkor:	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Község															
Attala	5	3	3	3	8	5	6	3	3	8	3	2	10	1	5
Buzsák	5	7	11	10	27	8	11	11	8	13	16	4	13	17	23
Felsősegesd	5	6	5	3	14	6	3	3	5	8	6	8	11	6	32
(K.) Pula	3	1	—	2	1	1	3	1	2	2	1	2	—	—	2
Karád	12	9	19	8	24	4	10	11	3	20	6	17	12	4	30
Marcali	10	4	15	11	8	6	5	2	6	12	5	1	10	12	9
(S.) Sámson	5	3	1	—	5	3	1	2	1	4	4	2	5	1	7
(S.) Szentpál	7	6	4	3	4	2	2	2	5	5	—	3	7	4	6
(S.) Szill	12	8	10	4	19	7	12	6	4	16	3	1	11	4	13
Taszár	2	1	3	2	2	2	3	3	1	2	4	—	1	—	2
Varjaskér	1	3	3	2	4	1	—	2	2	—	4	4	3	6	3
Összesen:	67	51	74	48	116	45	56	46	40	90	52	44	83	55	132

F é r f i a k

Életkor:	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
Község															
Attala	1	4	5	1	4	—	1	3	—	10	—	1	2	—	4
Buzsák	5	6	2	5	11	15	7	6	5	18	5	3	1	2	7
Felsőseged	10	8	2	11	5	7	8	11	11	17	5	9	7	2	3
(K.) Pula	—	3	2	—	—	—	1	1	—	3	1	—	2	—	—
Karád	2	10	15	11	10	5	10	9	5	28	3	9	4	3	11
Marcali	8	3	6	2	8	3	5	13	4	9	4	2	5	—	15
(S.) Sámson	—	2	1	1	4	—	4	2	—	4	1	2	—	2	5
(S.) Szentpál	1	3	—	3	1	3	—	1	1	6	2	1	4	2	2
(S.) Szill	4	10	2	7	13	2	4	4	—	14	—	1	4	3	21
Taszár	1	2	—	1	1	2	—	1	—	4	1	2	—	2	4
Varjaskér	1	—	—	—	—	1	2	1	3	3	—	2	2	—	1
Összesen:	33	51	35	42	57	38	42	52	29	116	22	32	31	16	73

N ő k

Életkor:	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
Község															
Attala	—	2	4	5	1	5	1	2	1	7	—	3	2	—	1
Buzsák	7	7	—	3	11	16	2	8	6	7	1	—	5	1	2
Felsőseged	3	11	5	13	5	4	5	10	15	19	7	4	7	1	7
(K.) Pula	—	—	—	1	2	2	1	—	2	2	—	2	1	1	2
Karád	3	11	4	14	9	—	4	18	7	34	2	3	1	1	17
Marcali	10	5	1	7	14	2	4	7	2	8	6	3	3	1	9
(S.) Sámson	—	1	—	2	2	—	1	1	2	5	—	—	4	1	2
(S.) Szentpál	1	3	2	1	4	—	3	3	2	6	2	—	4	2	2
(S.) Szill	3	8	2	3	5	2	5	11	6	13	2	5	2	1	10
Taszár	—	2	—	2	3	—	1	3	4	3	—	1	—	1	3
Varjaskér	1	1	1	—	1	2	1	3	—	2	2	2	1	1	—
Összesen:	28	51	19	51	57	33	28	66	47	106	22	23	30	11	55

F é r f i a k

Életkor:	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Község															
Attala	1	1	1	1	7	—	1	1	1	1	—	—	—	—	7
Buzsák	6	1	3	—	15	—	1	—	—	—	1	1	2	—	8
Felsősegesd	9	—	7	3	13	2	4	3	8	1	—	—	1	2	4
(K.) Pula	2	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Karád	3	2	8	1	22	—	1	1	1	7	—	1	1	1	9
Marcali	2	2	9	6	8	—	5	3	—	1	1	2	4	2	10
(S.) Sámson	1	—	1	—	5	—	—	1	—	—	1	—	—	1	4
(S.) Szentpál	1	1	3	3	4	—	7	1	—	1	1	2	1	—	3
(S.) Szill	5	2	4	1	14	1	1	2	—	5	1	1	2	—	7
Taszár	3	1	2	—	4	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1
Varjaskér	1	1	1	2	4	—	—	2	—	1	—	—	1	1	—
Összesen:	34	13	40	17	99	3	21	16	10	17	5	7	12	7	55

N ő k

Életkor:	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Község															
Attala	4	—	1	—	2	—	—	—	1	1	2	—	—	—	2
Buzsák	6	1	3	1	9	3	2	2	1	—	1	—	1	1	9
Felsősegesd	3	2	6	3	4	2	—	3	1	1	3	—	1	—	—
(K.) Pula	2	1	3	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Karád	1	4	4	1	11	2	2	—	1	5	2	—	—	—	6
Marcali	4	4	4	3	8	5	5	1	—	6	2	—	3	3	3
(S.) Sámson	1	—	3	3	2	1	1	—	—	1	—	—	—	1	1
(S.) Szentpál	1	4	3	3	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—
(S.) Szill	3	2	5	1	14	1	2	—	—	5	2	2	1	—	9
Taszár	1	1	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	2
Varjaskér	1	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:	27	19	33	18	53	17	12	7	7	20	13	3	7	5	32

F é r f i a k

Életkor:	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
Község															
Attala	—	1	1	—	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—
Buzsák	—	—	—	1	—	—	1	1	1	9	—	—	—	—	—
Felsősegesd	1	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
(K.) Pula	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Karád	—	—	2	—	4	1	1	—	—	2	—	—	—	—	1
Marcali	1	2	3	1	2	1	3	2	—	2	2	—	—	1	—
(S.) Sámson	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
(S.) Szentpál	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—
(S.) Szill	—	—	1	1	1	—	—	3	1	1	1	1	1	—	1
Taszár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Varjaskér	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:	3	3	10	3	9	2	6	11	2	20	4	1	2	2	2

N ő k

Életkor:	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
Község															
Attala	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—
Buzsák	—	—	—	—	—	—	1	—	1	4	1	—	—	1	—
Felsősegesd	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
(K.) Pula	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karád	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Marcali	3	—	1	1	3	—	1	1	2	2	1	2	—	—	2
(S.) Sámson	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(S.) Szentpál	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
(S.) Szill	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Taszár	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Varjaskér	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:	3	1	4	3	4	—	3	1	5	10	3	3	—	1	5

F é r f i a k

Életkor:	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	90
Község																—x
Attala	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
Buzsák	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
Felsősegesd	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
(K.) Pula	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Karád	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Marcali	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—
(S.) Sámson	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(S.) Szentpál	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3
(S.) Szill	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Taszár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varjaskér	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
Összesen:	—	—	1	2	5	—	1	1	1	1	1	1	2	1	3	11

N ő k

Életkor:	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	90
Község																—x
Attala	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Buzsák	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Felsősegesd	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(K.) Pula	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karád	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marcali	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(S.) Sámson	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(S.) Szentpál	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(S.) Szill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Taszár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Varjaskér	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:	1	—	1	1	4	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2

A feldolgozás alapadatai — összesítés

Község	Férfi	Nő	Összesen	Életkor nincs feltüntetve	
Attala	268	227	495	+ 1 férfi	= 496
Buzsák	619	616	1235		1235
Felsősegesd	484	448	932		932
(K.) Pula	88	91	179		179
Karád	669	658	1327		1327
Marcali	528	478	1006		1006
(S.) Sámson	169	147	316		316
(S.) Szentpál	209	198	407		407
(S.) Szill	485	461	946	+ 5 férfi és 9 nő	= 960
Taszár	113	110	223		223
Varjaskér	119	117	236		236
Összesen:	3751	3551	7302		7317

JEGYZETEK

A levéltárak rövidítései:

Országos Levéltár: OL.

Kaposvári Állami Levéltár: KÁL.

Veszprémi Püspöki Levéltár: VPL.

Zalaegerszegi Állami Levéltár: ZÁL.

- [1] VPL. Visitationes Canonicae. Kaposvári Districtus és Següsd Districtus. — Kaposvári Districtus plébániái: Andocs, *Attala*, Gölle, Igal, Kaposvár, *Karád*, Kisbár, Látvány, Lengyeltóti, Mernye, Szőlád, Somogyvár, Szentbalázs, (S.) *Szill*, Tab, *Taszár*, (Török-) Koppány. — Següsd Districtus plébániái: *Buzsák*, Csököly, (Erdő-) Csokonya, *Felsősegesd*, Kéthely, Lad, *Marcali*, Mesztegnyő, Nagyatád, Nagybjom, Nemesvid, (S.) *Sámson*, (S.) *Szentpál*, Surd, Tapsony és Vörs.
- [2] Az első magyarországi népszámlálás (1784/87). Szerk. DANYI DEZSŐ és DÁVID ZOLTÁN. Bp. 1960. 138—49.
- [3] KÁL. Conscriptio animarum, pecorum, facultatum 1712—1773. I—III. Kat. szám: 1.
- [4] Attala és Somogyzil községek kivételével mindegyik település szercpel az 1696. évi országos összeírásban is (OL. Archiv regnicoläre. Dica kötetek. 39. sz. Somogy megye. 1696), de a Somogy megyei anyagban csak az adóalapul vett szántóföldi területet (köből) tüntetik fel a községeknél.
- [5] Attala 1718. KÁL. Cons. animarum etc. 53. kat. szám. — 1720. ACSÁDY IGNÁC, Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában. Magyar Stat. Közl. Új folyam. XII. Bp. 1896. 113—5. — OL. Helytartótanácsi Levéltár 1715: HH 7; 1720: KK. 7.
- [6] Buzsák 1701. OL. Kamarai Levéltár Urbaria et Conscriptioes (U. et C.) Fasc. 38/20. — 1702. ZÁL. Conscriptioes universales 37. sz. — 1703. OL. U. et C. Fasc. 7/65. — 1712. KÁL. Cons. animarum etc. 51. kat. sz. — 1718—1720. Ld. Attalánál.
- [7] Felsősegesd 1695. OL. Esterházy család budapesti levéltára. 1695. Rep. Csomószám 393. Fasc. 13. — 1697. OL. U. et C. 7/48. — 1712—1720. Összeírások anyaga Attalánál és Buzsáknál feltüntetett levéltárakban és iratcsomókban található.
- [8] (K.) Pula 1702. ZÁL. Conscriptio universales. 37. sz.
- [9] Karád 1696. OL. U. et C. 3/4. — 1702. ZÁL. Cons. universales. 37. sz.
- [10] Marcali 1695. OL. Esterházy család budapesti levéltára. 1695. Rep. csomószám: 393. Fasc. 13. — 1701. OL. U. et C. Fasc. 38/20. — 1702. ZÁL. Conscriptio universales. 37. sz.
- [11] (S.) Sámson 1701. OL. U. et C. Fasc. 38/20. — (S.) Szentpál 1702. ZÁL. Cons. universales. 37. sz. — Varjaskér.
- [12] (S.) Szill 1712—1720. Jelzetek Attalánál és Buzsáknál.

- [13] Taszár 7695. OL. Esterházy család budapesti levéltára. 1675. Rep. Csomószám: 393. Fasc. 13. — 1701. OL. U. et C. Fasc. 38/20.
- [14] KOVÁTS ZOLTÁN, Somogy megye népesedéstörténetének néhány kérdése a XVIII. században. Emlékkönyv a Kaposvári Állami Közgazdasági Technikum Jubileumáról. Szerk. Pintér József. Kaposvár. 1962. 66—8.
- [15] KOVÁTS ZOLTÁN i. m. 67.
- [16] DÁVID ZOLTÁN, Az 1715—20. évi összeírás. A történeti statisztika forrásai. Bp. 1957. 192—3.
- [17] Szegedi Tanárképző Főiskola Tud. Közl. Szeged. 1964.
- [18] 1960. évi népszámlálás. Somogy megye. 3. 1. kötet. 38—42.
- [19] Az első magyarországi népszámlálás. I. m. 35—6.
- [20] 1960. évi népszámlálás. Bp. 1960. 9. és 11.
- [21] Bevezetés a demográfiába. Szerk. SZABADY EGON. Bp. 1964. 73.
- [22] KOVÁTS ZOLTÁN—Cs. TÓTH PÉTER, Csurgói jobbágy-családok demográfiai viszonyai (1720—1950). Történeti Statisztikai Évkönyv. 1961—62. 76—80.
- [23] Bevezetés a demográfiába. 80—1.
- [24] Bevezetés a demográfiába. 82.
- [25] Bevezetés a demográfiába. 81.
- [26] Az első magyarországi népszámlálás. 39. (A 15 éven aluli gyermekek a népesség 37,5%-nál nagyobb hányadát teszik ki.)
- [27] 1963. évi mikrocenzus személyi és családi adatai. Bp. 1964. 70. (A közölt adatok az 1960. évi népszámlálás továbbvezetett adatai.)
- [28] Bevezetés a demográfiába. 83.
- [29] 1963. évi mikrocenzus személyi és családi adatai. 38. Bevezetés a demográfiába. 95.
- [30] 1784/85. Az első magyarországi népszámlálás. 39. 1869. és 1900. Bevezetés a demográfiába. 1930—1963. — 1963. mikrocenzus stb. 38.
- [31] Bevezetés a demográfiába. 96.
- [32] Bevezetés a demográfiába. 89.
- [33] Bevezetés a demográfiába. 90.

ВОЗРАСТНОЙ СОСТАВ НАСЕЛЕНИЯ В ОБЛАСТИ ШОМОДЬ В СЕРЕДИНЕ 18 ВЕКА

К. Ковач

Исследование опирается на данные, полученные по переписи населения в области епископата в районе Веспрем. Вслед за широким сравнительным анализом источников автор выбирает для анализа перепись 7302 жителей 11 деревень в области Шомодь. 7—8 отобранных процентов населения области уже дает хорошую характеристику о возрастных отношениях населения.

В середине 18 века характерной чертой возрастного состава является то, что лица детского возраста составляют значительную долю населения (с 0—4 года: 17,4%; с 5—9 лет: 14,5%; с 10—14 лет: 12,8%). С этим связана и другая характерная черта: минимальную часть общества составляют лица, старше 50 лет. (6,1%). Отсталые экономические отношения, плохие жизненные условия сочетались с очень плохими гигиеническими условиями и в результате этого получилась большая смертность. Она отражается в жизненных условиях.

Основные возрастные группы населения в середине 18 века

с 0—14 лет	44,7%
с 15—38 лет	40,1%
с 40—59 лет	12,9%
в 60 лет и старше	2,5%
	<hr/> 100,0%

Средняя продолжительность жизни 21,7 год, медиана не намного больше исполненного 16-и лет.

В статье анализируются еще и аккумуляция возраста и ее размеры по переписи, также вопрос соотношения числа мужчин и женщин и по возрастным группам. На 100 мужчин приходилось 948 женщин в середине 18 века.

ALTERSGLIEDERUNG DER BEVÖLKERUNG IN SOMOGY UM DIE MITTE DES 18. JAHRHUNDERTS

Von

Z. KOVÁTS

Die Untersuchung ist auf die Daten einer auf dem Gebiete des Bistums, Veszprém im Jahre 1748 angeordneten Zusammenschreibung gestützt. Auf Grund ausgedehnter vergleichender quellenkritischer Prüfung wurden die 7302 Personen umfassenden Daten der Zusammenschreibung von 11 Somogyer Gemeinden als Grundlage für die Analyse der Altersverhältnisse ausgewählt. Diese representative Auswahl von 7—8% der Bevölkerung des Komitates gibt bereits ein gutes Bild der Altersverhältnisse.

Ein charakteristisches Merkmal der Altersgliederung um die Mitte des 18. Jahrhunderts besteht darin, dass die im Kindesalter befindlichen einen sehr grossen Anteil der Bevölkerung ausmachen. (0—4 Jahre: 17,4%; 5—9 Jahre: 14,5%; 10—14 Jahre: 12,8%). Damit steht das andere charakteristische Ergebnis in Verbindung, dass die über 50 Jahre alten bloss einen minimalen Bruchteil der Bevölkerung (6,1%) ergeben. Die rückständigen Wirtschaftsverhältnisse, die schlechten Lebensbedingungen sind mit sehr schlechten hygienischen Verhältnissen gepaart, was eine hohe Sterblichkeit zur Folge hat, die sich in den Altersverhältnissen widerspiegelt.

Die Bevölkerung besteht um die Mitte des 18. Jahrhunderts aus folgenden¹ hauptsächlichen Altersgruppen:

0—14 Jahre	44,7%
15—39 „	40,1%
40—59 „	12,9%
60 Jahre und älter	2,5%
	100,0%

Das durchschnittliche Lebensalter beträgt 21,7 Jahre; das Medianalter ist kaum mehr, als vollendete 16 Jahre.

Die Untersuchung befasst sich noch mit der in der Zusammenschreibung wahrnehmbaren Altersakkumulation und deren Ausmass, und des weiteren mit dem Zahlenverhältnis der Männer und Frauen nach Altersgruppen. Um die Mitte des 18. Jahrhunderts entfallen auf 1000 Männer 948 Frauen.